

IN MEMORIAM

DEÁK ÉBNER LAJOST 1934 január 20-án, életének 84-ik évében temették el a Kerepesi-úti temetőben. Vele sírba szállt az utolsó troubadúrja a régi szolnoki festők gárdájának, akik az elmúlt század hatvanas éveiben fölfedezték és hivatottsággal művelték a tiszaparti város nyüzgő életének kimeríthetetlen festőtémáit. Pettenkofen August, Böhm Pál, Bihari Sándor mindannyian halhatatlan megörökítői egy ország immár eltűnő életének, egy a maga szűzi tisztaságában vonzó álmoképosorozat romantikájának. Az ő művészi alkotásai révén került be a szolnoki név a művészet történetébe. Deák Ébner Lajos a szolnokiak sorában egyike volt a legkiválóbbaknak. Művészi tanulmányait Münchenben 1869-ben kezdte meg és mikor pár év múlva az iskolai kötelék alól felszabadult, már elsőrangú rajzoló volt. Az 1873-ik évben került ki Párizsba, ahol az egészséges naturalisztikus irány kerül uralomra, amely a művészeket kicsalta a műtermek akadémikus homályából és kivitte a szabad természet ege alá. Bastien-Lepage újjáteremtő művészi irányzata azonnal hatalmába kerítette a Deák Ébner Lajos lelkét is és kitűnő rajztudásával fölfegyverezve visszhangra talált lelkében az a művészi hitvallás, amely akkor forradalmasította az egész világ művészetét. Másfél évtizeden át dolgozott Párizsban és csupán tanulmányai kiegészítése végett tért haza. Első alkotásán, a „Verekedő munkások”-on (1873) még a müncheni iskola utóhatása jelentkezik. Szintúgy második nagybörméretű alkotásán, a „Gyermekek szőlővel” című művén. A plein-air alkotások sora csak később kezdődik, mert szolnoki letelepedésénél 1874-ben a „Kártyázók” című kompozícióját fejezi be előbb. Ugyanezen évben ismerkedik meg Szolnokon Pettenkofen Augusttal, aki fölfedezője volt a szolnoki élet festői titkainak. Pettenkofen művei láttára Deák Ébner Lajos egyszerűre átérezte, hogy ezt a karakterisztikus nyüzgő életet magyar szemmel kell nézni és magyar szívvel átérezni. Azonnal fölfedezte a karakterisztikus hasonlóságot a francia plein-air páris levegője és a magyar alföld aranyosor levegője között, és amíg Pettenkofen kisméretű képein a mozgalmal vásári életnek szerény epizódjai kerültek megörökítésre, addig Ébner Lajos első művein már a magyar Alföld nagy égboltozata alatt a vásári életnek egész cselekménye játszódik le portrait-hűséggel megörökített alakokban.

Pettenkofen művészte az intím részletekre szorítkozik, Deák Ébner Lajos műveinek látzója kiszélesedik és impozánssá válik. A szolnoki alkotások sorát a „Vásári jelenet” (1881) nyitja meg, ezt követik a „Hazatérő aratók” (1882), „Ujjoncok” (1883), „Virágjósolat” (1884), „A konyhakertben” (1885) és a „Zöldségvásár” (1885). Ezeket követi a „Húsvéti körmenet” (1886), majd a „Vásári baleset” (1866), amelyet már Antwerpenben aranyérmert nyert. A szolnoki sorozat végül a „Názsmenet”-tel (1888), a „Kukoricaszüret”-tel (1889) és a „Tiszaparti halászok”-kal (1890) fejeződik be, mert a rajz kitűnő mesterét a következő évben már az aktok is érdekelni kezdik. A Múcsarnok 1891-i téli kiállításán jelenik meg az első plein-air aktja az „Ébredés”, amelyet követ a „Pihenés” (1892), amely Angliában talál vevőre. A Tisza vízre azonban visszacsalja a mestert a szolnoki vásártérre és 1904-ben újból „Baromfivásár” című művével, 1905-ben a „Zöldségvásár” című művével és végül 1906-ban a „Cserépvásár” című művével gazdagítja szolnoki alkotásainak sorozatát, melyeknek befejezése lesz a „Terefere” (1907-ben), „Elázott vásár” (1908-ban), s a „Vásárosok” (1909-ben) és végül a „Vegyem? ne vegyem” (1909-ben). A szolnoki tanulmányok az 1909. évben a Múcsarnokban rendezett nemzetközi grafikai kiállításon mutatták be a maguk művészi értékében Deák Ébner Lajos tehetségét és tudását egész kollekciónak, amelyek örökbecsű értékei maradnak művészetének. A magyar föld második csodája, a Balaton is megakarta hódítani a művészt, de itt nem találta meg azt a művészi gazdagságot, amelyet neki a Tisza vidéke nyújtott. Itt csak a „Falusi nász”-t festi meg 1910-ben, a következő évben már ismét a szolnoki vásár jelenetei folytatódhatnak nagybörméretű műveiben: a „Vásárra menők” és a „Marhavásár” (1911). A „Vásár délutánja” (1911-ben), „Tiszamenti tutajosok” (1913-ban) és a „Vásárrészlet” (1914-ben). Teljessé tesszik a szolnoki alkotások sorozatát, amelyekkel neve a magyar művészettörténelem lapjaira került. Allegorikus kompozíciók keveset foglalkoztatták Deák Ébner Lajost. A városligeti Múcsarnok oszloporsó mögött látható al secco festett nagybörméretű alkotása, a „Művészetek allegóriája” (1895), valamint a királyi palotában festett faldíszei is. Rajztudását az Athenaeum új Petőfi-kiadása is foglalkoztatta, amelybe „Sikos a hó, szalad a szán” és a „Pusztá

telen" című költeményeket illusztrálta, valamint a „Király esküje” című költeményt is. Deák Ébner Lajos 65 évre terjedő művészi munkássága alatt a nagyértékű művészi alkotások egész sorával gazdagította nemzeti kultúránkat. Ez alkotások közül többet a Szépművészeti Múzeum, valamint budapesti és vidéki magánosok őriznek, de művészi pályafutása elejéről alkotott művei nagyrészt Franciaországba, Németországba és főleg Angliába vándoroltak. Így külföldön hirdetik művészi érdemeit és a magyar művészet dicsőségét. Intenzív művészi munkásságát a háború szakította ketté, amely híveitől, a külföldtől elválasztotta. A világtörténet szomorú eseményei, a háború utáni években a művészi oktatástól is elválasztották, ahol mint a női festészet iskolája tanára, később igazgatója 1885—1922-ig működött és szerzett érdemeket. Művészi érdemeit a következő díjak odaítélésével jutalmazták: Aranyérem 1885-ben Antwerpenben; „Vásári baleset” című művére; Ráth György-díj 1883-ban „Ujocok” című művére; Társulati díj 1885-ben „Zöldeséges vásár” című művére; Ipolyi-díj 1886-ban „Tatárjárás” című művére; Társulati díj 1927-ben „Selmeci vásár” című művére és végül összes művészi munkásságára 1930-ban. a Nagy állami aranyérem.

P. G.

YBL LAJOS. Hosszas betegség után 78 éves korában meghalt Ybl Lajos lovag, nyugalmazott császári és királyi várkapitány, okleveles építész. A régi békeidők jellegzetes, előkelő alakja szállt vele sírba. Edesapja, idősb Ybl Lajos lovag, a váltótörvény-szék elnöke, külföldi műgyemteken, Bécsben és Stuttgartban neveltelet fiait, aki mint fiatal ember rövid ideig nagybátyja, Ybl Miklós irodájában is dolgozott. Később udvari szolgálatba lépett és már 1895-ben I. Ferenc József budapesti és gödöllői várkapitánnyá nevezte ki. Az akkor nagyon jelentős és igazi kényes tapintatot kívánó állásban különösen Erzsébet királyné bizalmát érdemelte ki. A várépítési bizottságban az udvartartást képviselte és neki köszönhető, hogy elhárultak az akadályok a vár teljes kiépítése előtt. 1899-ben Hauszmann Alajos műgyemtemi tanárral, a királyi palota akkori építőjével hivatalos megbízatásból nagy európai körutat tett, hogy helyszínen tanulmányozza az egyes külföldi udvarok életét, a paloták berendezését. 1901-ben saját kérelmére nyugalomba vonult és ettől kezdve a háború kitöréséig építési gyakorlatot folytatott. Még régebben tervei szerint épült a hatalmas tornyú hőmezővársárhelyi városháza és a nagyszabású temesvári Millenium-templom. Ő építette az egész országban a gyermekmenhelyeket, úgy Budapesten, mint tizenegyi vidéki városban, valamint a Fehér Kereszt kórházakat, a selmecbányai főgim-

náziumot. Ő vett részt — köztudomás szerint legjobb tervvel — annak idején a szegedi Fogadalmi templom építési pályázatán. Több budapesti bérház és villa dicséretre tervezői készségét. Még fiatal korában lett a Vaskorona-rend lovagja, a souverain máltai lovagrend I. osztályú keresztjének és számos külföldi kitüntetésnek, köztük a német vörös sasrend középkeresztjének tulajdonosa. Felesége és egyetlen fia, dr. Ybl Ervin lovag, kultuszminiszeri osztálytanácsos, egyetemi magántanár, a kiváló művészeti író, a Budapesti Hírlap belső munkatársa és folyóiratunk, a Magyar Művészet kitűnő tanulmány-írója gyászolja. Temetése január 26-án volt a Kerepesi-úti temető halottasházából.

FOERK ERNŐ. Január 26-án hirtelen halt meg Budapesten Foerk Ernő, aki főleg mint templomépítő szerzett magának nevet. Foerk jobbra történeti stílusban tervezte épületeit, melyek közül a román stílusban épített szegedi fogadalmi templom a jelentékenyebb. Foerk Ernő jeles pedagógus is volt, aki tanítványainak közreműködésével a műemlékfelvétel ügyében eredményesen tevékenykedett.

Foerk Ernő Temesvárott született 1868 február 3-án. A bécsi építészeti mesteriskolán Schmidt Frigyes tanítványa volt, azután Steindl Imre irodájában az új országház belső kiképzésén és berendezésén dolgozott. 1898-tól a felső építőipariskola rendes tanára volt. Sándy Gyulával társulva, 1903-ban építette a zágrábi postapalotát s 1904-ben a diószentpáli Tűkőry-kastélyt. 1907—1911-ig a kalocsai érseki főegyházmegye területén Petrovácz Gyulával közösen számos templomot épített. Foerk restaurálta és bővítette a kalocsai székesegyházat, tervezte ugyanitt az új főoltárt és az érseki sírboltot. 1912-ben nyert megbízást a temesvári emléktemplom, a püspöki palota és szeminárium építésére, a következő évben pedig Szeged város bízta meg fogadalmi templomának építésével. Az utóbbi *Schulek Frigyes* kivételre már régebben elfogadott terveinek felhasználásával 1913—1930-ig épült. 1914-ben Foerk építette a nagyszombati gimnáziumot, 1922—1924-ig restaurálta az ószi románkori templomot, majd tervezte és építette az újpesti állami fa- és fémipari szakiskolát (1929), a budapesti Tomori-úti, Szent Mihályról elnevezett plébánia-templomot (1930—1931) és a Szent Kvirinus vértanu püspök emlékének szentelt szombathelyi szakszemes templomot (1932—1933). Foerk irodalmi művei közül megemlítjük az „Árpád-kori templomaink típusa” című dolgozatát, melyet a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1927-ben a Hollán-díjjal tüntetett ki. Tanítványaival együtt hazai műemlékekről készített felvételeit 1917-ig 6 füzetben adatta ki a felső építőipariskolával. Sz. Gy.